

ELEŞTİRİYİ ÇALMAK!

ALİ
ŞİMŞEK

alisimsek@karsi.com

Keşfedilen yoksulluk!

Bilgi toplumu, yükselen borsalı, küresel kentli, yeni orta sınıflı iyimser 'neşeli doksanlar', yani küreselleşmenin parlak söylemlerinin sivadığı 90'lı yıllar düşünüldüğünde, yoksulluktan bahsetmek bir patavatsızlık olarak algılanır; solcu bir 'garibanizm' yapıldığı için fırsat atılırdı hemencecik. 1980'li yıllar ile başlayan ve zirvesini 1990'lı yıllarda ulaşan bu söylem açısından yoksulluk, bırakın üzerinde konuşulmayı, neredeyse dalga geçilen bir durum olarak popüler kültüre de yansiyacaktır. Ülkemizde yoksulluğu ve trajik olanı göstermeye dönüştüren reality şovlar, solaryum cihazları ve bronzluk abidesi Zeki Başekioğulları dönem ile yaygınlaşan yoksulluğu dalgayta alan 'amele ya-nığı' esprisi hemen örneklenir. Yine mi-zah değerlerine yansıyan ve o yıllarda yükselen bir iyimserliği ve dışlayıcılığı vurgulayan mağandadan yurdum insanına, 'beyaz' olmayan temsilde de yoksulluğa kayıtsız-sızlık yakalanabilir.

Oysa 90'lı yılların tersine 2001 sonrası dönemi, kapitalizmin yoksulları 'yeniden keş-fettiği' bir dönem olarak nitelendirilebiliriz. Bunu söylerken yoksulluğu sadece tehdit, suç ve yardım açısından ele alan, vicdanlı ve ihtarıcı bir söylemi kastetmiyoruz elbette. Onlardan 'yoksul ama onurlu' olmalarını isteyen gözü yaşlı bir ahlaki düsturdan da bahsetmiyoruz sadece; ya da artan yedek iş-siz ordusunu emek gücü üzerinde sallanan bir kılıca dönüştüren fırsatlıktan. Kapitaliz-min tarihinde bu tür bir yoksulluk söylemi hep oldu ve olacak da. Söylemek istediğim ve yeni olduğunu düşündüğüm yön; yoksul-luğu aşılacak, devredilemeyecek bir konum olarak gören, bunu itiraf eden, doğal-laştıran; ve en önemlisi de yoksulluğu neo-li-beral esnekliğe eklemeyen girişimci bir zih-niyetin gelişmesi. 2006 yılında Nobel Barış Ödülü'nün, Bangladeşli Muhammed Yunus ve kurucusu olduğu 'yoksulların bankası' Grameen Bank'a verilmesi bu yeni zihniyeti taçlandırmıştı. AKP hükümeti tarafından Tür-kiye'ye çağırılıp, 'yoksulların' gelmediği lüks bir otelde konferans vermesi geçmiş yıllarda konuşulmuş, batmış bir neoliberalizmin çar-esi olarak ülkemizde uygulanabilirliği tartışılmıştı.

Hatta iyimser basınımıza bakarsak öncü-sü olduğu mikro kredi birçok Diyarbakırlı ka-dımı iş sahibi yapmıştı. Dünyada mikrokredi fikrinin babası olan Yunus, 1976 yılında kur-duğu bankasıyla, Bangladeş'te 'yoksulların en yoksullarına', özellikle de kadınlara kendi işlerini karmalarını sağlamak üzere teminat-sız kredi veriyor. Mikrokrediler, geleneksel banka kredilerini alamayacak kadar fakir gi-rişimcilerle, 50-100 dolar gibi küçük miktar-larda veriliyor. Bankadan bugüne kadar kre-di alan 6,61 milyon kişinin yüzde 97'si kadın. Bu neoliberalizmin başta kadın emeği olmak üzere enformelleşme ve esnekleştirme ope-rasyonlarıyla da örtüşüyor. Yoksulluğa mü-cadeleyi bile yoksullara ve özel sektöre tah-vil eden taşeron piyasacı bir strateji. Bugün Yunus'un mikro zihniyeti, Danone gibi dev gıda şirketlerine ucuz, örgütsüz işgücü sağ-lıyor. Bu konudaki yeni bir gelişme ise, Bir-leşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından bu ay yayınlanan ve önsözünü Ke-mal Derviş'in yazdığı, 'Herkes İçin Değer Ya-ratmak: Yoksullarla İş Yapma Stratejileri' başlıklı bir rapor.

90'lı yıllarda küresel iyimserliğe ve şirket-lere bol cila attıktan sonra, yeni dönemde kendisi de birden yoksulluğu keşfeden Me-ral Tamer'den öğreniyoruz ki; rapor, gelir pi-ramidinin en altındaki kesimi görmezden gelmek yerine 'tüketici' haline dönüştürerek her iki taraf için kazan-kazan durumu yaratul-masının stratejisini geliştiren Michigan Üni-versitesi'nin ünlü Hint Profesörü C. K. Praha-lad'dan esinler taşımakta. Tamer'e göre "UNDP Raporu, bir milyardan fazla kişinin iç-me suyuna, 1.6 milyar insanın da elektrikle erişiminin olmadığı dünyamızda, yoksulların tüketici, üretici, yenilikçi ve girişimci olarak büyük bir potansiyele sahip olduğunu hatırlatıyor. Ve gerek hükümetlere, gerekse iş çevrelerine "Büyümek, kalkınmak istiyorsanız, yoksullarla ortak iş yapın" çağrısı yapıyor. Tıpkı Prahalad'ın yıllar önce "Yıllık geliri 1500 doların altındaki 4 milyar yoksul müş-teri olarak görmeyen bir şirket, küresel rekabette ayakta kalamaz" dediği gibi."

Kapitalizm uzun bir süre 'orta sınıf efsa-nesi' ve iyimserliğiyle yoksulluğu gizleyen bir dönem yaşadı. Küreselleşmenin cullalla-dığı yeni dönemde ise bunu yapamayacak gibi görünüyor. 'Yoksul Tüketici' bir itiraf, belki de yeni pazarlama efsanesi...

PS: Yoksulluk çerçevesinde eleştirel iki önemli çalışma için bkz: Yoksulluk Halleri, Editör: Necmi Erdoğan Tanıl Bora, İletişim Yayınları, 2007. Nöbetleşe Yoksulluk, M. Me-lih Pınarcıoğlu, Oğuz İşık, İletişim yayınları 2005.